Het spook van Weimar

Columns - 27 november 2017 - Auteur: Marja Verburg

Hoe zijn wij Nederlanders daar nou mee omgegaan, met die maandenlange coalitie-onderhandelingen? Waren wij daar niet van in paniek? Deze vragen stelde een Duitse journalist aan het Duitsland Instituut de donderdag voor de onderhandelingen over de Jamaica-coalitie mislukten. Hoe kon het dat bij ons van de zomer geen *Weltuntergangsstimmung* heerste?

De Duitse situatie is natuurlijk anders dan bij ons. Wij hebben dertien fracties in ons parlement, Duitsland had er de afgelopen jaren vier. Het land had tot nu toe een heel stabiel politiek systeem met twee grote volkspartijen - CDU/CSU en SPD - die met een van de twee kleinere partijen - FDP of Groenen - of met elkaar regeerden. Met Die Linke, die in 2007 ontstond, wilden de andere partijen op landelijk niveau niet regeren. Vaak waren de posities en de coalitiewensen van de partijen al voor de verkiezingen duidelijk, dus duurden formaties nooit lang. Maar nu er voor het eerst zes fracties in de Bondsdag zitten – de AfD is in september nieuw in het parlement gekozen – is coalitievorming ingewikkelder geworden en moesten voor het eerst vier partijen onderhandelen over een nieuwe regering. Dat maakt de politieke situatie minder stabiel.

In Duitsland doemt dan meteen het spook van de Weimarrepubliek van de jaren twintig en dertig op, toen er veel kleine partijen en instabiele regeringen waren. 'Weimar' mondde uit in de nazi-dictatuur. Maar iets meer vertrouwen in zijn eigen democratie kan die Duitse journalist toch wel hebben, dacht ik na dat telefoongesprek. Zouden Duitsers nou echt bang zijn dat hun democratie in gevaar is?

Toevallig was ik vorige week in Berlijn. Maar daar bleek helemaal niemand bang. In ieder geval niet omdat de onderhandelingen over de Jamaica-coalitie – genoemd naar de partijkleuren van CDU, FDP en Groenen – waren mislukt. “Welnee. De vorige regering werkt toch gewoon door tot er een nieuwe coalitie komt”, zeiden de meeste vrienden en kennissen. “En het parlement functioneert ook gewoon”, voegde er een aan toe.

> "Dat onze democratie stabiel is gebleven, is omdát we Weimar er altijd bij halen"

Eén vriend bracht inderdaad Weimar ter sprake. “Waarom moeten jullie Duitsers dat er toch altijd weer bijhalen?” vroeg ik. “Jullie hebben nu toch al bijna 70 jaar een stabiele democratie?” Hij reageerde verbaasd. “Maar… dat onze democratie stabiel is gebleven, is omdát we Weimar er altijd bij halen. Zo houden we voor ogen wat er mis kan gaan.”

Een bevriende journalist maakt zich voor de langere termijn wel zorgen over het toenemende populisme in de Bondsdag, met de AfD, Die Linke en de FDP erin. “Dat is natuurlijk een beetje gechargeerd”, voegde hij er direct aan toe. Maar hij vreest wel dat ook de liberalen populistischer worden. Baseert de partij haar standpunten nog op democratische processen met de partijbasis? Of wil ze vooral stemmen weghalen bij de AfD?

Veel Berlijners vinden de onduidelijke politieke situatie na het mislukken van de Jamaica-coalitie wel interessant. “Ik zou wel een minderheidsregering willen van CDU/CSU en Groenen”, zei een van oorsprong Oost-Duitse vriendin, pedagoge van beroep. “Dan moeten ze steeds naar nieuwe meerderheden zoeken en moeten de partijen, ook in de oppositie, zich meer voor elkaar openstellen. Dat schudt de boel misschien een beetje op.” Daar hoorde ik van op. Minderheidsregeringen, zo vertellen Duitse politicologen en andere experts, daar wil de voorzichtige Duitse kiezer niet aan: veel te instabiel, veel te gevaarlijk.

> Een gepassioneerd Berlijns SPD-lid blijft hopen dat er toch geen grote coalitie komt

SPD-aanhangers hebben het zwaar dezer dagen, nu een voortzetting van de grote coalitie van CDU/CSU en SPD toch weer mogelijk lijkt. Na het desastreuze verkiezingsresultaat van de sociaal-democraten in september wilde de partij terug naar de oppositiebanken. Een gepassioneerd Berlijns SPD-lid blijft hopen dat er toch geen grote coalitie komt. Dat zou voor de SPD echt niet goed zijn. En voor het land ook niet, zei ze. “Ik zou toch het liefst met deze verkiezingsuitslag Jamaica hebben gehad. Die partijen hadden voor een doorbraak kunnen zorgen bij onderwerpen waar dat de grote coalitie de afgelopen vier jaar niet is gelukt.”

De meeste Berlijners waren trouwens helemaal niet zo met de politiek bezig. Dat ze het er toch over hadden, was vooral omdat ik erover begon. “Wat zou jij het liefst willen?” vroeg ik een vriendin, lerares economie op een beroepsopleiding, tijdens een lunch. “Een hapje van jouw pasta”, zei ze.

Maar Berlijn is niet representatief voor Duitsland, waarschuwde een vriend. “We zijn hier *experimentierfreudiger*, linkser en goed in het negeren van problemen.” Duitsers in andere delen van het land kijken beslist anders tegen de politieke

impasse aan, zei hij. “Mensen die meer behoefte aan stabiliteit hebben dan wij hier. Omdat ze hun huis moeten afbetalen, een auto hebben etc. Hier heeft vrijwel niemand een auto en ik geloof dat 80 procent van de Berlijners een huurwoning heeft. Berlijn is een bubbel.”

Toch was er één onderwerp dat iedereen die ik sprak wél zorgwekkend vindt: dat de rechts-populistische AfD in de Bondsdag is gekomen. “Zeg maar gerust dat het een extreem-rechtse partij is”, zei de één. “Er zitten nazi’s in ons parlement”, constateerde een ander. Maar ook daar kan de democratie wel tegen, dachten ze uiteindelijk allemaal.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/23786/het-spook-van-weimar